Spolufinancováno Evropskou unií

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Analýza projekce základních škol v letech 2026–2040

Analytická zpráva

Sekce informatiky, statistiky a analýz

Odbor školské statistiky a analýz

Praha, říjen 2026

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
Karmelitská 529/5, 118 12 Praha 1
T: +420 234 811 111

msmt.gov.cz

Název projektu: Datově-analytická podpora pro hodnocení a řízení vzdělávací soustavy ČR
Registrační číslo projektu: CZ.02.02.XX/00/22_005/0002901

Obsah

Úvod **3**

Demografický aspekt analýzy **4**

Plodnost a porodnost 4

Migrace 6

Projekce základních škol **9**

Žáci vzdělávaní v základních školách 9

Kapacity v základních školách 11

Limity a rizika projekce **15**

Úvod

Hlavním cílem demografické projekce do roku 2040 je předpovědět co nejpravděpodobnější vývoj počtu žáků základních škol bez žáků odpovídajících ročníků víceletých gymnázií.[1] Tyto odhady poslouží jako klíčový podklad pro plánování a efektivní využití školských kapacit na úrovni obcí s rozšířenou působností (ORP).[2]

Zatímco metodická část dokumentu popisuje způsob výpočtu základní populační projekce a z ní odvozeného počtu žáků, analytická část je zaměřena na prezentaci zjištěných dat. Jejím primárním cílem je představit predikovaný vývoj počtu žáků nejen souhrnně za celou Českou republiku, ale i detailně na úrovni jednotlivých ORP. Tento očekávaný trend je přímým důsledkem významných demografických změn po roce 2021, které se vyznačují prudkým a trvalým poklesem úhrnné plodnosti i absolutního počtu živě narozených dětí.

Na úvod je vhodné tyto dva základní demografické ukazatele přesněji vymezit a zdůraznit, že je nezbytné zohledňovat oba současně. Intenzita plodnosti, vyjádřená ukazatelem úhrnné plodnosti, odráží reálné reprodukční chování. Vyjadřuje průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě během jejího reprodukčního období (15–49 let) za předpokladu, že by si intenzita plodnosti v daném roce zachovala v průběhu času konstantní úroveň. Hodnoty pod hranicí prosté reprodukce (přibližně 2,1 dítěte na ženu) přitom znamenají, že populace bude v dlouhodobém horizontu v důsledku přirozené měny ubývat.

I při klesající úrovni plodnosti však může paradoxně docházet k růstu počtu živě narozených dětí. Tento stav nastává v momentě, kdy do věku s nejvyšší pravděpodobností narození dítěte vstupují silné populační ročníky žen. V současné České republice se však děje pravý opak, do reprodukčního věku se dostávají populačně velmi slabé ročníky z přelomu tisíciletí.

Kombinace těchto dvou faktorů nevyhnutelně povede k výraznému úbytku žáků v základních školách. Je však nutné podotknout, že k tomuto úbytku nedojde skokově, nýbrž postupně. K poklesu začne docházet ve chvíli, kdy do věku povinné školní docházky dorostou děti narozené v roce 2022 a později.

Tento propad bude nejprve patrný na prvním stupni základních škol a až s odstupem času se projeví i na stupni druhém. Popsaný trend postupně zasáhne celou Českou republiku. Jeho intenzita se však může zásadně lišit v závislosti na migrační atraktivitě či neatraktivitě konkrétního regionu, což významně ovlivní celkovou situaci na úrovni jednotlivých obcí s rozšířenou působností (ORP).

Dalším důležitým cílem této projekce je porovnat očekávaný počet žáků s maximální povolenou kapacitou základních škol. Analýza i následná vizualizace pracují se dvěma přístupy: první vztahuje predikované počty k celkové kapacitě všech základních škol, druhý pak výhradně ke kapacitě škol veřejných (tedy s vyloučením soukromých a církevních subjektů). Toto rozlišení má své jasné opodstatnění. Z pohledu státní strategie je totiž klíčové zaměřit se primárně na veřejné zřizovatele. Obdobný postup se uplatňuje také u mateřských a středních škol.

Ačkoliv je podíl soukromých či církevních zřizovatelů u základních škol ve srovnání s jinými stupni vzdělávání minimální, stále existují lokality (ORP), kde jejich zastoupení reálně ovlivňuje finální výsledky. Hodnocení založené čistě na veřejných kapacitách tak může v určitých regionech nabídnout poněkud odlišný pohled na celkovou situaci (podrobněji rozebráno v analytické části).

Podobně jako u mateřských škol představuje třetí vizualizace alternativní přístup: namísto predikovaných počtů žáků porovnává školské kapacity s celkovým populačním ročníkem dětí ve věku pravděpodobné školní docházky.

Jedná se o teoretický populační model, jehož cílem je zjistit, zda by kapacity byly dostatečné i za krajního předpokladu, že by do základních škol nastoupily plošně všechny děti z dané věkové kohorty. V kontextu

[1] Více informací naleznete v *Metodice projekce počtu žáků v základních školách za roky 2025–2040 do úrovně ORP*, kde jsou bližší informace k metodickému vymezení.

[2] Jedná se o Správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP). Jsou to oblasti, ve kterém určená obec má přenesenou působnost státní správy. V analýze využíváme zkratku ORP pro lepší přehlednost.

očekávaného výrazného populačního propadu je tento pohled přínosný zejména pro identifikaci těch obcí s rozšířenou působností (ORP), u kterých se očekává pokles naplněnosti kapacit hluboko pod hranici 100 %.

Demografický aspekt analýzy

Plodnost a porodnost

V současné době prochází ČR významným demografickým předělem, který se vyznačuje hlubokým poklesem počtu živě narozených dětí, vycházejícím z rychlého snižování úhrnné plodnosti. Tato poměrně bezprecedentní událost však stále není ukončena, a pokles plodnosti i porodnosti tak bude pokračovat i v letošním roce (2026). S dalším, i když již pomalejším poklesem lze počítat také v následujících letech dle posledně dostupných čtvrtletních údajů z ČSÚ. Otázkou zůstává, kdy se tento trend zastaví. Pro zasazení do širšího kontextu je vhodné vzít v úvahu fakt, že v některých evropských státech je plodnost ještě nižší – v roce 2024 činila například v Polsku úroveň úhrnné plodnosti 1,14. Německo se Slovenskem a Rakouskem v roce 2024 měly podobnou úroveň plodnosti a trajektorii jako v ČR, tudíž se nejedná o samostatný jev ve středoevropském prostoru.

V kontextu projekce základních škol je nutné brát v potaz zejména demografický vývoj v posledních 15 letech. V roce 2010 se narodilo 117 tisíc dětí, do roku 2013 však můžeme sledovat pokles na úroveň 106 tisíc živě narozených. Následně do roku 2017 došlo k opětovnému nárůstu (114 tisíc). Od tohoto roku celkové počty živě narozených pozvolna klesaly až do roku 2021, kdy se narodilo 111 tisíc dětí. Tento mírný pokles absolutních čísel se nicméně netýkal úhrnné plodnosti, která se naopak až do roku 2021 zvyšovala. V České republice dosáhla v roce 2021 úhrnná plodnost úrovně 1,83 dítěte na jednu ženu, zatímco pro porovnání v roce 2011 činila pouze 1,49.

Po roce 2021 se pokles počtu živě narozených dětí výrazně zrychlil. V roce 2022 celkový počet živě narozených naposledy překročil hranici 100 tisíc (konkrétně 101 299). V následujících letech propad porodnosti pokračoval, přičemž v roce 2025 se ČR dostala dokonce pod hranici 80 tisíc (77,7 tisíc živě narozených). Tento strmý pokles vede k výrazným změnám v pohlavně-věkové struktuře českého obyvatelstva a bude mít zásadní dopady na plánování kapacit základních škol.

Jak ukazuje graf 1, vývoj úhrnné plodnosti i porodnosti vykazuje jak v minulosti, tak v námi projektovaném období výrazné proměny. Do roku 2021 úhrnná plodnost v ČR rostla až na hodnotu 1,83, což představovalo v celoevropském kontextu poměrně nebývalou úroveň. Po roce 2021 však započal prudký pokles obou ukazatelů. Z vývoje v posledních třech letech nicméně vyplývá, že tempo tohoto propadu začíná postupně zpomalovat.

K tomuto poklesu došlo nejen v České republice, ale i v drtivé většině evropských zemí (s výjimkou Portugalska). Je však nutné podotknout, že v ČR byl tento propad z mnoha důvodů podstatně výraznější. Zatímco ještě v roce 2021 dosahovala Česká republika nejvyšší úrovně úhrnné plodnosti v EU, v roce 2023 se již řadila k evropskému průměru. Protipandemická opatření a následné vypuknutí války na Ukrajině bývaly častými argumenty pro vysvětlení tohoto vývoje, s odstupem času se však ukazuje, že pokles může mít i hlubší příčiny. Mezi ně patří například:

- drahá a nedostupná péče o děti;
- drahé a nedostupné bydlení;
- vysoké nároky na životní standard u mladých generací;
- hledání jiných identit než jako rodiče;
- upřednostňování individuálních potřeb na úkor rodiny;
- změna postavení žen, kdy stále více žen upřednostňuje kariéru před mateřstvím, protože kombinovat obojí je obtížné;

- sociální tlak neboli přetrvávající tradiční očekávání.

Tento vývojový trend výrazně komplikuje odhad budoucího vývoje a ztěžuje jeho projekci. Proto je klíčovou součástí předkládané projekce sledování regionální diferenciace na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP). Pro úplnost je třeba připomenout, že projekční model byl primárně koncipován na úrovni okresů a následně transformován na úroveň ORP. Z toho důvodu vykazují jednotlivé ORP v rámci téhož okresu shodné hodnoty. Jak vyplývá z grafu 1 a navazující metodiky, projekce u úhrnné plodnosti přiřazuje jednu hodnotu z rozpětí 1,22–1,35. Rozpětí umožňuje lépe ilustrovat reálnou variabilitu plodnosti mezi jednotlivými ORP. Jak již bylo uvedeno v metodické části, úhrnná plodnost je v rámci použitého modelu uvažována jako konstantní parametr po celé projekční období.

Graf 1: Úhrnná plodnost a počty živě narozených v období 2015–2040, od roku 2026 projektované stavy

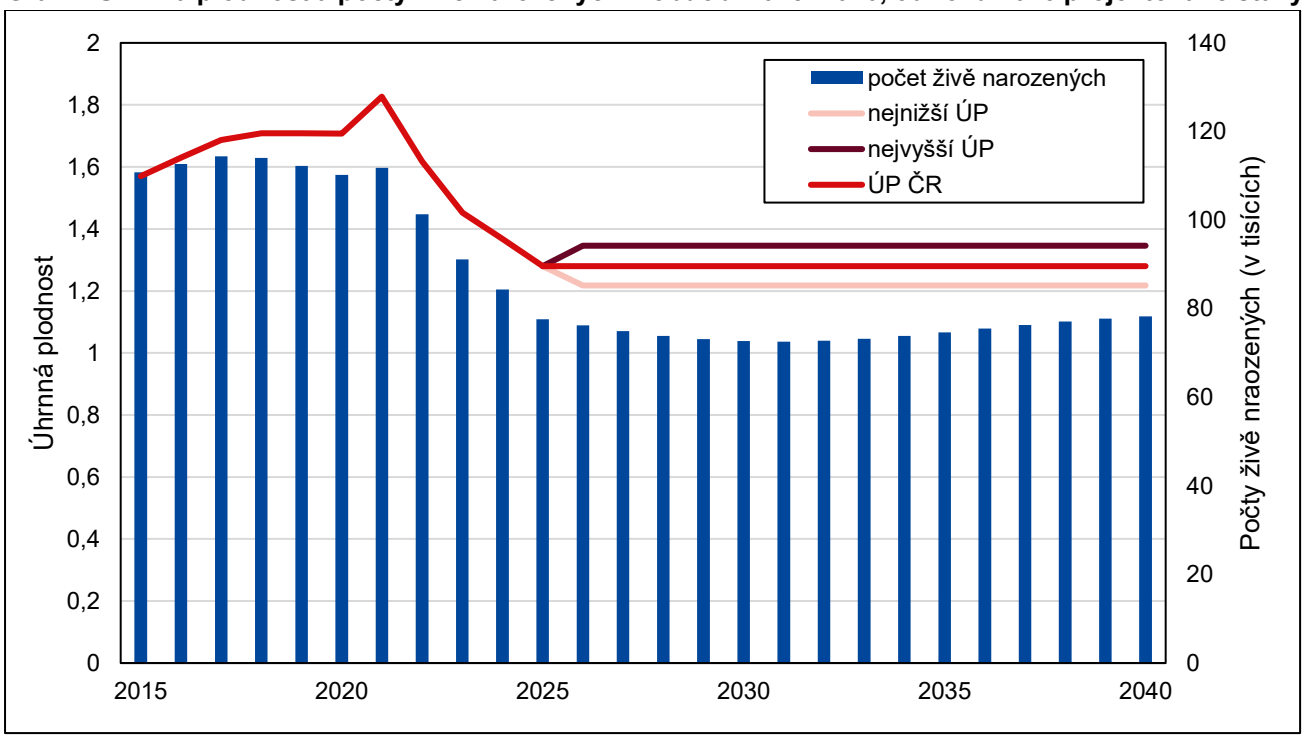

Zdroj: ČSÚ, MŠMT

Na základě nejpravděpodobnějšího vývojového scénáře lze v následujících letech očekávat mírný pokles počtu živě narozených dětí. Jelikož je hodnota úhrnné plodnosti v modelu nastavena jako konstantní, je tento vývoj způsoben výhradně proměnou věkové struktury žen v reprodukčním věku. Vzhledem k očekávanému poklesu počtu žen v tomto věkovém rozmezí ukazuje projekce mezi lety 2026 a 2031 snížení ročního počtu živě narozených na úroveň přibližně 72 500. Po roce 2031 by však měl v důsledku příznivější věkové struktury žen nastat opětovný nárůst, a to až na hodnotu 78 294 v roce 2040.

Lze konstatovat, že nejvyšší úrovně plodnosti dosahují ORP v oblasti Kraje Vysočina a Kroměřížska, zatímco nejnižší hodnoty se soustřeďují na západě Čech a v Praze. Jak již bylo uvedeno v metodické části, projekce pracovala s pevně vymezeným intervalem plodnosti. Důvodem pro toto omezení byla snaha předejít situaci, kdy by při širším rozpětí parametrů docházelo v projekci k nerealisticky divergentnímu vývoji mezi jednotlivými ORP. Nejvyšší hodnota byla stanovena na 1,35 dítěte na jednu ženu, zatímco nejnižší na 1,22. Většina ORP se přitom pohybovala v blízkosti celorepublikového průměru úhrnné plodnosti, který činí přibližně 1,28.

Migrace

Druhou složkou předkládané demografické projekce je migrace, která v sobě – jak již bylo nastíněno v metodické části – zahrnuje i úmrtnost. V kontextu tohoto typu projekce je však vliv úmrtnosti poměrně zanedbatelný, přičemž mírný význam vykazuje pouze u žen v reprodukčním věku. Migrace jako taková nicméně představuje velmi specifický parametr populačních prognóz. Následující analýza se proto zaměřuje především na migraci žen ve věku 15–49 let a na migraci osob ve věkové kategorii 1–14 let v kontextu projekce základních škol. Toto vymezení přímo vychází z faktu, že samotná projekce byla realizována ve dvou fázích – zatímco v první fázi byla pozornost věnována ženské populaci, druhá fáze cílila na populaci celkovou (*více v metodických pokynech*).

Stejně jako v případě plodnosti vykazuje i migrace výraznou regionální diferenciaci, přičemž meziregionální rozdíly jsou u migračního salda ještě hlubší. Zahraniční i vnitřní migrace hraje v celkovém populačním vývoji ČR zásadní roli. Z hlediska věkové struktury je migrační intenzita tradičně vysoká u nejmladších věkových skupin dětí, což souvisí se stěhováním celých rodin (v odborné literatuře se hovoří o sekundárním vrcholu migrační křivky). Následně se migrační aktivita dočasně utlumuje, což souvisí s faktem, že mladé rodiny s dětmi hledají stabilitu a zázemí pro růst potomků. Poté nejvýrazněji vzrůstá u mladých dospělých, kteří se stěhují za terciárním vzděláváním či pracovními příležitostmi (tzv. primární vrchol migrační křivky). Prostorově je nejsilnější migrační atraktivita charakteristická pro Prahu a její suburbanizované zázemí, přičemž obdobný trend se týká drtivé většiny krajských měst a jejich přímého okolí. Naopak k nejvýraznějšímu populačnímu poklesu dochází v pohraničních oblastech, specificky pak ve Slezsku. Výjimku v tomto regionu představuje Ostrava, která v posledních letech svůj populační úbytek postupně zmírňuje. Tyto odlehlé oblasti bývají často spjaty s útlumem těžkého průmyslu a těžební činnosti, pročež zůstává celková rezidenční atraktivita pohraničních částí dotyčných krajů nadále nízká.

Migrace se do roku 2020 vyznačovala zcela jednoznačnými a dlouhodobě stabilními trendy. Vysoké migrační přírůstky ve věkové skupině 15–49 let vykazovaly dominantně ORP v blízkém zázemí Prahy a Brna. Mezi limitující faktory patří rostoucí ekonomické náklady a celková nedostupnost bydlení. V důsledku pandemie onemocnění covid-19 a vypuknutí války na Ukrajině se však dosavadní migrační vzorce výrazně proměnily. Do popředí vystoupila především zahraniční migrace, zatímco rezidenční stěhování do suburbánních ORP ztratilo část své původní atraktivity – mimo jiné právě v důsledku odkládání zakládání rodin a odložení narození dětí. Zahraniční migrace mířila zejména do velkých měst (Praha, Brno) a také do západních Čech, které těží ze své bezprostřední blízkosti k německým hranicím (např. Tachovsko).

Pro kvantifikaci migračních aktivit v ČR na úrovni ORP předkládáme níže uvedené tabulky. První z nich zachycuje ORP s nejvyššími a nejnižšími hodnotami migračního salda za rok 2025. Následující tabulka pak představuje rozdíl mezi roky 2023 a 2025, což je klíčové pro srovnání doznívajícího migračního roku (ovlivněného příchodem uprchlíků z Ukrajiny) s obdobím, kdy se migrační aktivita postupně navrací do stabilnějšího režimu. Je to důležité pro pochopení změn migrační aktivity v nedávném období.

Tab. 1: ORP s nejvyššími/nejnižšími migračními přírůstky v roce 2025 z hlediska migrace ve věku 1–14 let nebo migrace žen ve věku 15–49 let v ČR (v %)

migrace ve věcích 1–14 let		
ORP	kód	migrace
Hořovice	2108	101,94
Kladno	2109	101,91
Kolín	2110	101,82
Beroun	2102	101,49
Slaný	2124	101,28
Kralupy nad Vltavou	2111	101,10
Čáslav	2104	101,07
Benešov	2101	101,04
Kutná Hora	2112	100,96
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	2103	100,94
Říčany	2122	99,48
Nýřany	3208	99,48
Jihlava	6105	99,48
Telč	6112	99,48
Soběslav	3110	99,34
Ústí nad Labem	4214	99,34
Praha	1000	99,08
Český Krumlov	3103	98,98
Stříbro	3213	98,83
Brno	6203	98,83

migrace žen		
ORP	kód	migrace
Lysá nad Labem	2113	102,00
Nymburk	2118	102,00
Poděbrady	2119	102,00
Praha	1000	101,77
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	2103	101,71
Říčany	2122	101,71
Litovel	7105	101,53
Olomouc	7107	101,53
Šternberk	7110	101,53
Uničov	7112	101,53
Česká Lípa	5101	99,16
Nový Bor	5106	99,16
Havlíčkův Brod	6102	99,05
Chotěboř	6104	99,05
Světlá nad Sázavou	6111	99,05
Bruntál	8103	98,71
Krnov	8114	98,71
Rýmařov	8120	98,71
Jihlava	6105	98,28
Telč	6112	98,28

Zdroj: ČSÚ

Jak ukazuje Tab. 1, z hlediska migrace ve věkové skupině 1–14 let vykazují nejvyšší atraktivitu ORP Hořovice, Kladno a Kolín. Mezi nejatraktivnější oblasti se v této věkové kategorii řadí výhradně regiony Středočeského kraje, přičemž do první desítky patří také Beroun, Slaný či Kralupy nad Vltavou. Na opačném konci spektra se nacházejí některá z největších měst (Praha a Brno) a do stejné skupiny méně atraktivních regionů lze zařadit i oblasti Kraje Vysočina – konkrétně ORP Jihlava a Telč. V případě ženské populace se situace na předních příčkách od dětské kategorie značně liší. Nejvyšší migrační atraktivitu vykazují ORP Lysá nad Labem, Nymburk či Poděbrady. Na rozdíl od migrace dětí se u ženské migrace na předních příčkách drží také Praha a velmi silně se zde projevuje atraktivita oblasti Olomoucka (Olomouc, Litovel, Šternberk a Uničov). Naopak skupina nejméně atraktivních ORP vykazuje s dětskou kategorií zčásti průnik. Na opačném konci spektra se zde nadále nacházejí oblasti Kraje Vysočina (Jihlava a Telč), ke kterým se u žen přidávají další tamní obvody (např. Havlíčkův Brod či Světlá nad Sázavou), a do stejné skupiny méně atraktivních regionů lze zařadit i Slezsko – konkrétně ORP Bruntál, Krnov nebo Rýmařov. Obecně tak lze nadále hovořit o přetrvávající nízké rezidenční atraktivitě těchto pohraničních oblastí.

Při analýze podílu mezi roky 2023 a 2025, který zachycuje následující Tab. 2, je klíčové sledovat posuny v migrační atraktivitě jednotlivých území. Výpočet byl proveden následovně: v čitateli je migrační index za daný ORP v roce 2025 a ve jmenovateli totožně s rokem 2023. Interpretačně to ukazuje změnu „migrační atraktivity“ mezi roky 2023 a 2025.

Situace je v tomto případě odlišná od předchozího statického přehledu. Správní obvody, které mezi lety 2023 a 2025 zaznamenaly nárůst migračního salda, totiž vykazují velmi vysoký vnitřní migrační potenciál i po odeznění hlavní ukrajinské migrační vlny. Z hlediska migrace ve věkové skupině 1–14 let vykazují tento pozitivní trend zejména ORP Hořovice, Slaný, Nymburk a Kralovice, k nimž se v první desítce přidává silná skupina obvodů z Pardubického kraje (Česká Třebová, Králíky, Lanškroun, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto a Žamberk). V případě ženské populace se k vysoce atraktivním regionům řadí oblasti Lounska a Žatecka (Louny, Podbořany, Žatec), Kolínsko (Český Brod, Kolín), Kralovice, Nýřany a také Olomoucko (Litovel, Olomouc, Šternberk).

Tab. 2: Podíl v migračním přírůstku/úbytku mezi lety 2023 a 2025 z hlediska migrace ve věku 1–14 let a migrace žen ve věku 15–49 let v ČR

migrace ve věku 1–14 let		
ORP	kód	migrace
Hořovice	2108	100,99
Slaný	2124	100,64
Nymburk	2118	100,60
Kralovice	3206	100,57
Česká Třebová	5301	100,57
Králíky	5305	100,57
Lanškroun	5306	100,57
Ústí nad Orlicí	5313	100,57
Vysoké Mýto	5314	100,57
Žamberk	5315	100,57
Holice	5303	98,54
Pardubice	5309	98,54
Přelouč	5311	98,54
Kraslice	4104	98,50
Jeseník	7102	98,50
Praha	1000	98,37
Říčany	2122	98,21
Nýřany	3208	97,60
Jihlava	6105	97,60
Telč	6112	97,60

migrace žen		
ORP	kód	migrace
Louny	4207	100,70
Podbořany	4210	100,70
Žatec	4216	100,70
Český Brod	2106	100,65
Kolín	2110	100,65
Kralovice	3206	100,56
Nýřany	3208	100,56
Litovel	7105	100,51
Olomouc	7107	100,51
Šternberk	7110	100,51
Mladá Boleslav	2115	97,12
Mnichovo Hradiště	2116	97,12
Plzeň	3209	96,09
Stříbro	3213	95,54
Tachov	3215	95,54
Jihlava	6105	95,34
Telč	6112	95,34
Aš	4101	95,16
Cheb	4102	95,16
Mariánské Lázně	4105	95,16

Zdroj: ČSÚ

Naopak na migrační atraktivitě po zklidnění situace spojené s ukrajinskou krizí u kategorie 1–14 let nejvíce tratila ORP Telč, Jihlava, Nýřany a Říčany, ke kterým se na chvostu žebříčku přidává Praha, Jeseník, Kraslice

a obvody z Pardubicka (Přelouč, Pardubice a Holice). U ženské populace zaznamenal v tomto ohledu nejvýraznější propad západ Čech – konkrétně ORP Mariánské Lázně, Cheb a Aš, ke kterým se vedle Telče a Jihlavy řadí rovněž Tachov a Stříbro. Pozoruhodným případem v tomto žebříčku je ORP Plzeň. Z dat je patrné, že Plzeň byla mimořádně migračně atraktivní v roce 2023 na vrcholu ukrajinské krize, avšak v následném období zaznamenala výraznější pokles přirozeného i migračního přírůstku, což v aktuálním srovnání potvrzují jedny z nejnižších hodnot podílu u sledované ženské demografické skupiny.

Projekce základních škol

Žáci v základních školách

V první fázi analýzy bude pozornost zaměřena na počet žáků na základních školách ze dvou úhlů pohledu: jako celkový počet žáků v ZŠ a jako počet dětí ve věku 6–14 let. Z grafu 2 můžeme vysledovat zásadní trend, a to ten, že po roce 2029 lze očekávat pokles dětí na ZŠ. Nejrychlejší tempo tohoto poklesu (meziroční úbytek o 4 %) se předpokládá kolem roku 2033. Celkový počet dětí na ZŠ však dosáhne svého minima až ke konci roku 2040, kdy se křivka začne zplošťovat. Pokles je důsledkem současného snižování porodnosti. Následné ustálení počtu dětí nad hranicí 600 000 je nicméně dáno nastavením modelu, ve kterém má projekce zafixované (konstantní) parametry plodnosti a migrace. Pokud by tyto parametry do budoucna klesaly i nadále, lze očekávat ještě nižší počty dětí na základních školách.

Graf 2: Počty dětí navštěvujících ZŠ nebo ve věku 6–14 let v období 2025–2040 v ČR

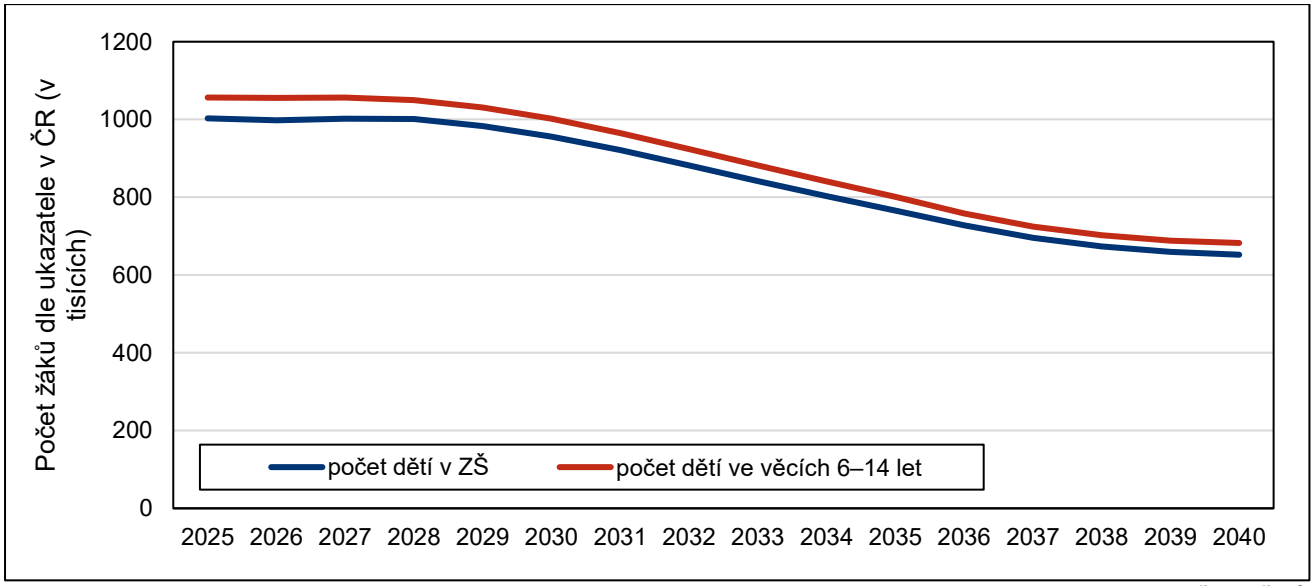

Zdroj: MŠMT, ČSÚ

Níže uvedená tabulka pro vybrané roky (2025, 2030, 2035, 2040) slouží k hlubšímu pochopení budoucího trendu, který lze na základních školách očekávat. Do roku 2030 bude pokles činit cca 5 %, což je důsledek nástupu dětí narozených po roce 2022, kdy začala plodnost klesat. V dalších letech bude podíl dětí z těchto „krizových“ let narůstat a plně se projeví v pětiletém období mezi roky 2030 a 2035, kdy lze sledovat pokles o téměř 20 procentních bodů (v absolutních číslech se jedná o úbytek o více než 200 tisíc dětí). V posledních pěti letech sledovaného období se rychlost poklesu zmírní (na cca 10 procentních bodů), neboť bude pouze doznívat vliv dřívějšího propadu plodnosti. Tento vývoj bude ovlivněn strukturálními změnami v populaci žen v reprodukčním věku.

Tab. 3: Počet dětí v základních školách ve vybraných letech v ČR, absolutně a relativně

ukazatel	2025	2030	2035	2040
počet dětí v ZŠ	1 002 916	956 046	765 734	652 171
počet dětí ve věku 6–14 let	1 056 509	1 002 041	800 845	682 356
Index počtu dětí v ZŠ (v %)	-	95,3 %	76,4 %	65,0 %
Index počtu dětí ve věku 6–14 let (v %)	-	94,8 %	75,8 %	64,6 %

Zdroj: MŠMT, ČSÚ

Při analýze úbytku dětí v ZŠ vyvstává otázka, zda bude tento pokles regionálně rovnoměrný. K zodpovězení této otázky využijeme Tab. 4, která ukazuje 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) s nejnižším a nejvyšším očekávaným poklesem počtu dětí na ZŠ mezi lety 2025 a 2040. Výpočet je proveden takto: v čitateli je počet dětí na ZŠ v roce 2040 a ve jmenovateli hodnota stejného ukazatele pro rok 2025. Tento podíl následně odečteme od 1, čímž získáme výsledný procentuální rozdíl (pokles).

Již na první pohled lze konstatovat, že pokles bude regionálně silně nerovnoměrný. Nejmírnější úbytek můžeme očekávat zejména ve Středočeském kraji (Nymburk, Poděbrady, Lysá nad Labem ad.). V těchto ORP bude pokles činit jen 20–30 %. Naopak mezi regiony s nejhlubším propadem se zařadí Vrchlabí, Česká Lípa, Šlapanice nebo Tišnov. U této skupiny s nejvyšším úbytkem nepozorujeme jasnou geografickou koncentraci, přičemž pokles zde dosáhne téměř 50 %.

Tab. 4: Rozdíl v počtu dětí na základních školách mezi lety 2025 a 2040 v jednotlivých ORP v ČR

nejnižší poklesy			nejvyšší poklesy		
ORP	ORP kód	rozdíl	ORP	ORP kód	rozdíl
Nymburk	2118	19,2 %	Vrchlabí	5215	44,7 %
Poděbrady	2119	22,2 %	Česká Lípa	5101	45,0 %
Lysá nad Labem	2113	23,3 %	Šlapanice	6216	45,1 %
Kralovice	3206	23,9 %	Tišnov	6217	45,4 %
Slaný	2124	24,1 %	Rýmařov	8120	45,6 %
Hořovice	2108	24,4 %	Vimperk	3116	45,8 %
Vodňany	3117	24,6 %	Železný Brod	5110	45,9 %
Šternberk	7110	25,3 %	Židlochovice	6221	46,3 %
Kladno	2109	25,4 %	Mnichovo Hradiště	2116	46,4 %
Votice	2126	26,3 %	Kraslice	4104	48,0 %

Zdroj: MŠMT, ČSÚ

Kapacity v základních školách

Výstupní ukazatele projekce základních škol se zaměřují na kapacitní vytížení ZŠ v jednotlivých ORP. Tyto ukazatele uvažují tři odlišné perspektivy, které byly již zmíněny v úvodu:

- Počet žáků v základních školách v jednotlivých ORP za roky 2025-2040 v přepočtu na **celkové kapacity** ZŠ;
- Počet žáků v základních školách v jednotlivých ORP za roky 2025-2040 v přepočtu na **veřejné kapacity** ZŠ;
- Počet osob ve věku 6-14 let v jednotlivých ORP za roky 2025-2040 v přepočtu na **celkové kapacity** ZŠ.

Analytická část se zaměřuje na deset ORP s nejnižším a nejvyšším kapacitním vytížením ve srovnání let 2025 (výchozí stav) a 2040 (koncový rok projekce). Mezi ORP s nejnižšími hodnotami kapacitního vytížení se v roce 2025 řadily především obvody ze zmiňovaných českých a moravských příhraničních oblastí. V těchto oblastech dosahuje kvalita života podle řady indikátorů dlouhodobě nízkých hodnot, což vede k postupnému populačnímu poklesu. Nelze však hovořit o jednolitém a souvislém území, jde spíše o souběh více nepříznivých socioekonomických ukazatelů. Často se jedná o strukturální problém, jehož primární příčina nespočívá v samotném nadbytku kapacit základních škol. Vedle migračního úbytku přispívají k nízkému využití stávajících kapacit rovněž specifické sociální faktory v dotčených lokalitách. Pokud nedojde k zásadní legislativní změně, budou se tyto faktory přirozeně promítat i do budoucích trendů.

V první řadě je analýza provedena pro ukazatel počet žáků v základních školách v jednotlivých ORP za roky 2025 a 2040 v přepočtu na celkové kapacity ZŠ. Lze konstatovat, že v celorepublikovém průměru zůstávají celkové kapacity v obou sledovaných letech (2025 i 2040) pod hranicí 100 %. Obecně platí, že mezi kapacitně nejvytíženější ORP patří rezidenčně atraktivní lokality a větší města, která vykazují vyšší vytížení z důvodu dojížďky žáků z okolí. Jak ukazuje Tab. 5, mezi nejexponovanější místa v roce 2025 patří ORP ve Středočeském kraji a jeho okolí – například Český Brod, Neratovice, Mělník nebo města Pardubice a Kolín.

Skupina ORP s nejnižší zatížeností celkových kapacit základních škol je relativně stabilní. Jedná se o oblasti s nízkou rezidenční atraktivitou, zejména příhraniční regiony či bývalé oblasti těžkého průmyslu. Z Tab. 5 je patrné, že mezi nejméně vytížené ORP v roce 2025 patřily Rýmařov, Jeseník, Sušice nebo Bystřice nad Pernštejnem. Města v této skupině, jako Lipník nad Bečvou, Uherský Brod nebo Konice, se naopak nacházejí ve stínu silnějších center v okolí. V roce 2040 bude podobná struktura – ze skupiny deseti nejméně vytížených ORP jich na těchto pozicích setrvá sedm. Předpokládá se, že Rýmařov s Jeseníkem zůstanou oblastmi s vůbec nejnižším vytížením, zatímco nově se do této skupiny zařadí Broumov, Kraslice a Vimperk.

Tab. 5: Počet žáků v základních školách v jednotlivých ORP za roky 2025-2040 v přepočtu na celkové kapacity ZŠ (v %)

2025			2040		
ORP	Kód ORP	v %	ORP	Kód ORP	v %
Český Brod	2106	91,80	Vodňany	3117	64,71
Neratovice	2117	91,03	Nymburk	2118	64,39
Pardubice	5309	90,85	Lysá nad Labem	2113	64,10
Pohořelice	6213	89,81	Poděbrady	2119	64,02
Kolín	2110	88,60	Slaný	2124	63,64
Mnichovo Hradiště	2116	88,29	Hořovice	2108	63,22
Kralupy nad Vltavou	2111	88,11	Kolín	2110	62,07
Dobříš	2107	87,87	Pohořelice	6213	61,73
Mělník	2114	86,36	Bučovice	6205	60,49
Turnov	5109	86,34	Pardubice	5309	60,47
Lipník nad Bečvou	7104	56,20	Konice	7103	33,83
Uherský Brod	7208	55,73	Broumov	5201	33,54
Podbořany	4210	55,41	Kraslice	4104	32,33
Orlová	8118	53,74	Bystřice nad Pernštejnem	6101	32,32
Sušice	3214	51,73	Orlová	8118	32,29
Bystřice nad Pernštejnem	6101	49,76	Vimperk	3116	32,15
Konice	7103	47,05	Veselí nad Moravou	6218	31,30
Veselí nad Moravou	6218	45,91	Sušice	3214	30,93
Jeseník	7102	44,93	Jeseník	7102	25,95
Rýmařov	8120	41,63	Rýmařov	8120	22,64

Zdroj: ČSÚ, MŠMT

Druhý použitý ukazatel přináší změnu ve jmenovateli, kdy je namísto celkových kapacit uvažována kapacita veřejných základních škol. Cílem tohoto ukazatele je ověřit, zda by projektovaný počet žáků v ZŠ pokryla pouze veřejná zařízení zřizovaná obcemi. Jak ukazuje následující Tab. 6, v roce 2025 je veřejná kapacita dostatečná ve všech ORP. Nicméně první desítka nejvytíženějších ORP překračuje hranici 90 %, což představuje hraniční hodnotu pro veřejnou kapacitu. Můžeme sledovat velmi podobný geografický gradient jako u předchozího ukazatele. V tomto žebříčku se tedy opětovně objevují zejména středočeské ORP (Dobříš, Beroun, Neratovice ad.), přičemž výjimku představuje Brno. V následujících 15 letech se složení první desítky výrazně změní. V top 10 zůstanou pouze Pardubice a Brno. Z hlediska geografického gradientu nicméně sledujeme podobné trendy. Očekává se, že v roce 2040 budou nejzatíženějšími ORP Kladno, Vodňany, Kolín nebo Praha. Tyto změny jsou dány především migrační atraktivitou daných regionů.

Tab. 6: Počet žáků v základních školách v jednotlivých ORP za roky 2025-2040 v přepočtu na veřejné kapacity ZŠ (v %)

2025			2040		
ORP	Kód ORP	v %	ORP	Kód ORP	v %
Dobříš	2107	97,24	Kladno	2109	64,89
Pardubice	5309	97,13	Vodňany	3117	64,71
Beroun	2102	95,60	Kolín	2110	64,69
Neratovice	2117	94,24	Pardubice	5309	64,65
Kralupy nad Vltavou	2111	93,68	Praha	1100	64,43
Kolín	2110	92,34	Nymburk	2118	64,39
Český Brod	2106	91,80	Lysá nad Labem	2113	64,10
Říčany	2122	91,06	Poděbrady	2119	64,02
Benešov	2101	90,82	Slaný	2124	63,64
Brno	6203	90,70	Brno	6203	63,54
Uherský Brod	7208	57,29	Dačice	3104	34,11
Dačice	3104	57,04	Konice	7103	33,83
Podbořany	4210	55,41	Vimperk	3116	33,67
Orlová	8118	54,71	Broumov	5201	33,54
Sušice	3214	53,01	Orlová	8118	32,87
Veselí nad Moravou	6218	52,44	Kraslice	4104	32,33
Bystřice nad Pernštejnem	6101	49,76	Bystřice nad Pernštejnem	6101	32,32
Konice	7103	47,05	Sušice	3214	31,69
Jeseník	7102	44,93	Jeseník	7102	25,95
Rýmařov	8120	41,63	Rýmařov	8120	22,64

Zdroj: ČSÚ, MŠMT

Na opačném spektru zatíženosti veřejných kapacit nacházíme zčásti stejná ORP jako u předchozího ukazatele. V roce 2025 se na posledních místech s méně než 50% zatížeností nacházejí Rýmařov, Jeseník, Konice a Bystřice nad Pernštejnem. Do této skupiny můžeme dále zařadit Orlovou, Uherský Brod, Dačice nebo Sušici. Tato ORP jsou obecně málo migračně atraktivní, případně se v jejich bezprostředním okolí nacházejí silnější regionální centra. V roce 2040 se složení částečně změní. Stejně jako v předchozím případě se do této skupiny nově dostávají Vimperk, Broumov a Kraslice. Dále sem stále řadíme Jeseník s Rýmařovem, u kterých se očekává propad zatížení pod hranici 30 %.

Posledním a velmi důležitým ukazatelem je počet osob ve věku 6–14 let v jednotlivých ORP za roky 2025–2040 v přepočtu na celkové kapacity ZŠ. Tento indikátor modeluje teoretickou situaci, kdy by do základních škol nastoupila kompletní populace dětí dané věkové kategorie. Oproti mateřským školám můžeme konstatovat, že pouze v 11 z 206 ORP by kapacita překročila hranici 100 %. Jedná se o oblasti s mimořádnou migrační atraktivitou. Zcela extrémní hodnotu vykazuje ORP Český Brod, který dokonce přesahuje úroveň 120 %. Důvodem tohoto stavu je fakt, že část žáků z Českého Brodu ve skutečnosti dojíždí na ZŠ do okolních obcí (Praha, Kolín a další). Mezi další nadprůměrně zatížená ORP patří Šlapanice, Černošice nebo Beroun. Opět

zde sledujeme geografický gradient migračně atraktivních oblastí, tedy především Středočeského kraje. Výjimku představují Šlapanice ležící v zázemí Brna, kde však můžeme pozorovat obdobnou situaci jako u Českého Brodu.

V roce 2040 lze očekávat, že se situace změní. Ve všech ORP klesne teoretická zatíženost pod 100 %. Žebříček prvních deseti míst se obmění a nově se do něj zařadí Slaný, Vodňany, Praha nebo Poděbrady. Nejvyšší hodnota v roce 2040 se bude pohybovat na úrovni 77 % (Český Brod), přičemž první desítku uzavře Beroun s téměř 66 %.

Tab. 7: Počet osob ve věku 6-14 let v jednotlivých ORP za roky 2025-2040 v přepočtu na celkové kapacity ZŠ (v %)

2025			2035		
ORP	Kód ORP	v %	ORP	Kód ORP	v %
Český Brod	2106	121,46	Český Brod	2106	77,10
Šlapanice	6216	109,61	Nymburk	2118	70,72
Černošice	2105	108,23	Slaný	2124	70,67
Beroun	2102	105,47	Vodňany	3117	70,40
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	2103	105,22	Praha	1100	69,30
Kuřim	6209	104,38	Nýřany	3208	68,59
Říčany	2122	102,76	Poděbrady	2119	67,52
Rosice	6214	102,40	Pardubice	5309	66,39
Dobříš	2107	100,69	Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	2103	65,83
Pardubice	5309	100,48	Beroun	2102	65,79
Uherský Brod	7208	58,68	Tanvald	5108	35,66
Vítkov	8122	58,53	Broumov	5201	35,56
Orlová	8118	57,69	Vítkov	8122	35,43
Horažďovice	3203	57,56	Veselí nad Moravou	6218	35,17
Bystřice nad Pernštejnem	6101	56,89	Orlová	8118	35,07
Podbořany	4210	56,77	Horažďovice	3203	34,98
Konice	7103	54,77	Sušice	3214	34,71
Veselí nad Moravou	6218	52,47	Vimperk	3116	33,36
Rýmařov	8120	47,46	Jeseník	7102	26,30
Jeseník	7102	46,09	Rýmařov	8120	25,60

Zdroj: ČSÚ, MŠMT

Nejnižší kapacitní vytížení v roce 2025 bylo zaznamenáno v Jeseníku a Rýmařově. Tato ORP se nacházela pod hranicí 50 %. Mezi další oblasti s tímto negativním trendem patří Veselí nad Moravou, Konice, Podbořany či Vítkov. V roce 2040 se očekává velmi podobné složení. U Rýmařova a Jeseníku se hodnoty vytíženosti propadnou dokonce až pod 30 %.

Závěrem je třeba zdůraznit, že předloženou demografickou projekci je nutné každoročně aktualizovat. Vzhledem k tomu, že vývoj české populace vykazuje značnou dynamiku a nestabilitu, bude i ten nejlépe koncipovaný projekční model vykazovat v čase určitou chybovost. Cílem naší analýzy bylo demonstrovat nejpravděpodobnější vývojový scénář, založený na předpokladu, že se parametry úhrnné plodnosti a migrace budou v nadcházejícím období shodovat s průměrnými hodnotami sledovaného období 2023–2025.

Limity a rizika projekce

Vzhledem k tomu, že je model navržen pro každoroční aktualizaci na základě reálných dat, upustilo se od klasické tvorby variantních scénářů (nízká, střední a vysoká varianta). Každoroční rekalibrace výchozí základny zajistí průběžnou korekci případných odchylek od projektované trajektorie. Tento přístup efektivně zamezuje riziku dlouhodobé projekční chyby – v případě jakéhokoli neočekávaného demografického vývoje lze totiž projekci snadno upravit tak, aby její výstupy pohotově odpovídaly aktuální realitě. Rozptyl odhadů se tak bude s každou další aktualizací postupně zmenšovat, což poskytne stabilní a flexibilní podklad pro plánování kapacit.

Pokud jde o odklady povinné školní docházky v souvislosti s legislativní novelou, model počítá s postupným poklesem počtu těchto dětí v mateřských školách. Předpokládá se lineární pokles jejich podílu až na cílovou úroveň 7 % ve všech ORP v roce 2030. V navazujícím období je pak podíl šestiletých dětí v mateřských školách udržován na této konstantní úrovni. Tato legislativní změna se projeví vyšším podílem šestiletých v základních školách.

Předložená projekce indikuje budoucí vývoj počtu obyvatel do roku 2040 za předpokladu pokračování dosavadních demografických trendů. Vzhledem k tomu, že se úhrnná plodnost začíná v posledním období stabilizovat, mohly by projektované počty živě narozených dětí odpovídat budoucí realitě. Přestože případný rozsah budoucí kompenzace odložených porodů zůstává otevřenou otázkou, samotná věková struktura žen v reprodukčním věku neposkytuje pro nadcházejících 15 let dostatečný demografický potenciál, který by vedl k výraznějšímu kompenzačnímu nárůstu v absolutním počtu narozených. Klíčovým poznatkem tak zůstává zásadní nesoulad mezi teoretickou úrovní úhrnné plodnosti a reálnou věkovou strukturou ženské populace v reprodukčním období.

Značný limit představuje práce s poměrně krátkým časovým úsekem datové základny, což je přímý důsledek výše popsané nestability časových řad v posledních letech. Lze konstatovat, že projekce budoucího vývoje je v současnosti zatížena vyšší mírou nejistoty, a to v důsledku nedávných bezprecedentních společenských změn a externích šoků, které výrazně ztěžují standardní demografické modelování.

Kolektiv autorů projektu Datově-analytická podpora pro hodnocení a řízení vzdělávací soustavy ČR, 2026

Materiál je pod licencí Creative Commons CC BY SA 4.0

Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní

Zpracovali zaměstnanci

oddělení analytické podpory a projektových výstupů

a oddělení národních analýz

v odboru školské statistiky a analýz

v sekci informatiky, statistiky a analýz

na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy.

Dokument vznikl v rámci projektu s názvem:

Datově-analytická podpora pro hodnocení a řízení vzdělávací soustavy ČR

Registrační číslo projektu: CZ.02.02.XX/00/22_005/0002901

V případě dotazů nás kontaktujte:

ips.data@msmt.gov.cz

Spolufinancováno Evropskou unií

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

edu.cz